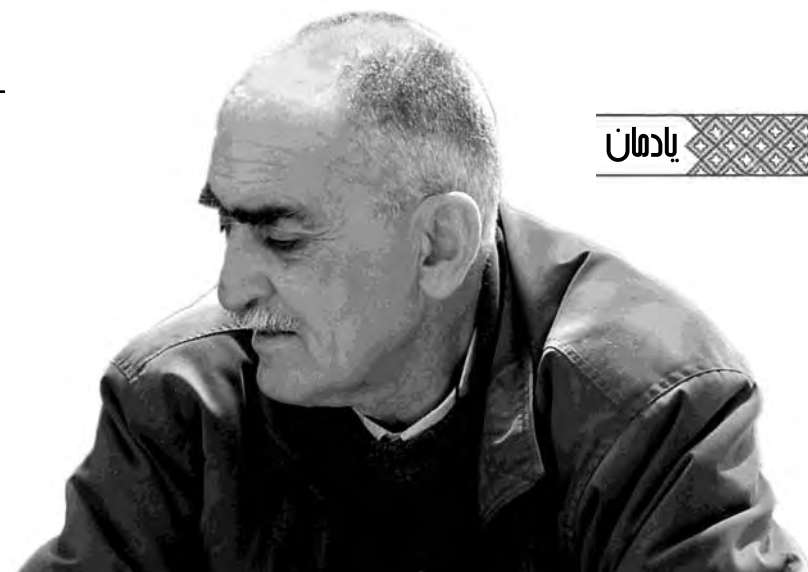

کانون‌های مختلف گریز از مرکز تحت حاکمیت دولت مرکزی صورت می‌گیرد. این نبردها صرف نظر از شکل، وحدت بخشی جغرافیایی را حفظ می‌کنند و تشکیل دولت مرکزی و هویت ملی را فراهم می‌سازند. در تاریخ ایران، یکی از مشهورترین این نبردها که مورد کم‌توجهی قرار گرفته است، نبردهای شاه اسماعیل صفوی برای ایجاد وحدت ملی در کشور و تبدیل آن از ملوک‌الطوایفی به وضعیت ملت-کشور و حاکمیت واحد است و این تا حدود زیادی با وحدت‌یابی واحدهای کوچک سیاسی در اروپا و هم‌چنین شکل‌گیری امپراتوری عثمانی هم‌زمان است.

باید توجه داشت که وجدان عمومی ملت‌ها و تاریخ معمولاً در تمییز دادن قدرت‌خواهان، تجزیه‌جویان و استیلاطلبان از علاقه‌مندان به مردم میهن و آیین کمتر دچار اشتباه می‌شود و هیچ‌گاه ادبیات ستایش از قهرمانان نبردهای تجاوزکارانه، جز در میان طرفداران ویژه آن‌ها، میان سایر ملت‌ها شکل و صورت واقعی نخواهد یافت. برای بررسی بیشتر چنین مطالبی منابع زیر دربردارنده اطلاعات فروانی‌اند:

نهج البلاغه.
مزاحم کوفی، نصرابن. وقعه الصفین.
تاریخ طبری.
لوبون، گوستاو. تمدن اسلام و غرب.
پارسادوست، منوچهر. شاه اسماعیل اول.
انتشارات سهامی انتشار.
خاطرات علی عزت بگوویج. اندیشه‌سازان نور.
موسی نجفی. مظفر نامدار و موسی حقانی. تاریخ معاصر ایران. مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران.
ام. کالینزو، جان. استراتژی بزرگ، ترجمه کوروش بایندر.
جعفریان، رسول. دین و دولت در عصر صفوی. عاملی، جعفر. زندگی سیاسی امام رضا(ع).
سویدان، طارق. تاریخ مصور فلسطین.
مغازی. واقدی.
روزشمار جنگ تحمیلی، مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
تاریخ یعقوبی.
تاریخ بلعمی.

یادمان

از سال ۱۳۳۷ به تدریس در دانش‌سرای عالی وابسته به دانشگاه تهران پرداخت. در سال‌های ۱۳۴۱-۱۳۴۰ نشریه نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران را تأسیس کرد و به ریاست کتابخانه دانش‌سرای عالی رسید.

در سال ۱۳۴۱ به مقام ریاست کتابخانه ملی ایران نایل گشت. سال ۱۳۴۲ رییس مرکز تحقیقات ایران‌شناسی دانشگاه تهران شد و در سال ۱۳۴۲ فهرست‌نگاری مجموعه کتاب‌های چاپی فارسی دانشگاه هاروارد آمریکا را به انجام رساند. زبان‌های انگلیسی و فرانسه را خوب می‌دانست. در سال ۱۳۴۸ رییس مرکز ملی کتاب وابسته به کمیسیون ملی یونسکو شد و از این سال تا سال ۱۳۵۷، به استادی رشته تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی نایل گشت. در این سال‌ها به تدریس در رشته‌های کتاب‌داری، علوم تربیتی و علوم اجتماعی پرداخت. او در دانشگاه برن سوییس نیز تدریس می‌کرد. ایرج افشار از سال ۱۳۴۴ تا سال ۱۳۵۷، رییس کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران بود. در سال ۱۳۷۴ کار فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی فارسی در کتابخانه ملی اتریش در وین را به عهده گرفت و انجام داد. ایشان عضو چندین انجمن مرتبط با ایران‌شناسی

ایرج افشار تحصیلات ابتدایی را در دبستان زرتشتیان و شاپور تجربش به انجام رساند. سپس وارد دبیرستان فیروز بهرام شد و در سال ۱۳۲۴ گواهی‌نامه دبیرستان را در رشته ادبی اخذ کرد. از سال ۱۳۲۴ تا ۱۳۲۸ در دانشکده حقوق دانشگاه تهران، در رشته حقوق قضایی تحصیل کرد و رساله خود را تحت عنوان «اقلیت‌ها در ایران» ارائه داد. علاقه به فرهنگ و ادب در او پیش از اشتغال در رشته تحصیلی دانشگاهی‌اش بود. لذا در سال ۱۳۲۹ به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و در مدارس شرف و قریب تهران تدریس کرد.

در سال ۱۳۳۰ بارقه‌ای تازه مسیر زندگی علمی و فرهنگی این جوان جویای علم را هدفمندتر کرد. به تشویق دکتر محسن صبا و محمدتقی دانش‌پژوه، به کتاب‌داری در کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران پرداخت و بعدها در فن کتاب‌شناسی و کتاب‌داری بی‌نظیر شد. وی در این دانشکده تجربه‌ای را آغاز کرد که در سرنوشت آتی او نقش مهمی ایفا کرد. در سال ۱۳۳۱ مجله فرهنگ ایران‌زمین را بنیان گذارد.

از سال ۱۳۳۳ تا ۱۳۳۵ سردبیر مجله سخن بود. از سال ۱۳۳۷ تا ۱۳۵۷ مدیر و سردبیر مجله راهنمای کتاب بود. هم‌چنین

در اواخر سال گذشته، مردی از دنیا رفت که بی شک از برجسته‌ترین نسخه‌شناسان روزگار ما و دانشمندی بزرگ بود. استاد ایرج افشار محقق، مورخ و پژوهشگر در حوزه ایران‌شناسی، متولد ۱۶ مهرماه ۱۳۰۴ در تهران و فرزند دکتر محمود افشار، (بنیان‌گذار موقوفات دکتر محمود افشار یزدی و یکی از استادان مدرسه دارالفنون) و خانم نصرت برازنده بود.

درگذشت ایرج افشار

اکرم علیخانی

هزار مقاله است و کتاب‌هایی که در زمینه فرهنگ، تاریخ و ادب ایران منتشر کرد، افزون بر سیصد جلد می‌شود که در نوع خود بی‌نظیر است.

مهدی آستانه‌ای در مقاله‌ای در وصف محقق فقید ایرج افشار آورده است: «جناب آقای افشار از تهران با ماشین خودش می‌رود تا هرجا که باشد؛ مگر چیز تازه‌ای بیاید و بر ثروت فرهنگی کشور بیفزاید. در این راه، نه اندیشه هزینه دارد و نه پروای خطر که به قول استاد پاریزی، مزاربان تاریخ شده است.»

ایرج افشار، مؤلف، مصحح و پژوهشگر برجسته حوزه ایران‌شناسی، مدتی بود که از بیماری رنج می‌برد. از شامگاه پنجشنبه دوازدهم اسفندماه ۸۹ در بخش مراقبت‌های ویژه بیمارستان جم تهران بستری شده بود. سرانجام بیماری خونی که قلب و ریه وی را درگیر کرده بود، در بعد از ظهر چهارشنبه هجدهم اسفند ۱۳۸۹، شمع وجود این استاد فرهیخته و فقید را در سن ۸۵ سالگی خاموش کرد.

منابع

۱. کتاب ارج‌نامه ایرج (جشن‌نامه ایرج افشار). عباس زریاب خوبی و محمدتقی دانش‌پژوه. انتشارات توس.
۲. وبگاه. ویکی‌پدیا.

– دفتر تاریخ. انتشارات بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار. چاپ اول. ۱۳۸۴.

– ریاض‌الفردوس خانی. انتشارات بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار. چاپ اول. ۱۳۸۵.

– فرهنگ ایران زمین در ۳۰ جلد. به کوشش ایرج افشار.

– نامه‌های تهران شامل ۱۵۴ نامه از رجال دوران به سید حسن تقی‌زاده. به کوشش ایرج افشار. انتشارات فروزان روز. چاپ دوم. ۱۳۸۵.

– گلگشت در وطن. سفرنامه‌چهار. انتشارات اختران. چاپ اول. ۱۳۸۴.

– فهرست دست‌نویس‌های فارسی در کتاب‌خانه ملی اتریش و آرشیو دولتی اتریش در وین. انتشارات فرهنگستان علوم اتریش. فهرستگان چاپ اول. ۱۳۸۲.

هم‌چنین، مقاله‌های فارسی با موضوع ایران‌شناسی را در شش جلد کتاب به نام «فهرست مقالات فارسی» به چاپ رسانده است. این شش جلد بالغ بر چهل سال از زندگی وی را دربر گرفته است. هر که بخواهد در موضوعات مربوط به ایران و زبان و فرهنگ ایرانی دست به پژوهش بزند، از مراجعه به این کتاب بی‌نیاز نخواهد بود. تعداد مقالاتی که این ادیب بزرگ در مجلات به چاپ رسانده است، بالغ بر دو

در داخل و خارج از ایران و نیز عضو شورای عالی اسناد ملی ایران بود. افشار تحقیقات ارزشمندی درباره ایران‌شناسی و کتاب‌شناسی انجام داد که در نشریات معتبر ایرانی و خارجی منتشر شده است. از ایشان به‌عنوان پدر کتاب‌شناسی ایران یاد می‌شود. تألیف کتاب‌های متعدد، صدها مقدمه بر کتاب‌های شاگردان و دوستان و دیگران، نگارش قریب به هزار مقاله و سردبیری ده مجله و نشریه مهم، از افتخارات پدر کتاب‌شناسی ایران است. هم‌چنین بیش از دویست و پنجاه عنوان کتاب و رساله در زمینه‌های تصحیح، تألیف و ترجمه از ایشان منتشر شده که در نوع خود بی‌نظیر است. کتاب‌ها و رسالات او در چند حوزه تحقیقات ایرانی، کتاب‌داری و کتاب‌شناسی و منابع تاریخی انتشار یافته است.

استاد ایرج افشار قرار بود در سپتامبر سال ۲۰۱۱ در رشته تاریخ از دانشگاه اسکاتلند، مدرک دکترای افتخاری دریافت کند.

فهرست برخی از آثار استاد افشار عبارت است از:

– پژوهش‌های ایران‌شناسی نامواره دکتر محمود افشار. انتشارات بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار. چاپ اول. ۱۳۸۴.